

PRESA PERIODICĂ DIN RSSM ÎN CONTEXTUL POLITICII PRIVIND MASS-MEDIA ÎN PERIOADA LUI N. HRUȘCIOV

Doctor în istorie **Mariana BAGRIN**
Institutul de Istorie al AȘM

THE MOLDAVIAN SSR PERIODICAL PRESS IN THE CONTEXT OF MEDIA POLICIES DURING THE KHRUSHCHEV ERA

Summary. The article analyzes the measures with respect to the periodical press taken by the Party and Soviet organs (on the example of the press in Moldavian SSR) in the context of a broader process of reform of Soviet society initiated by Nikita Khrushchev, and notes that the press enjoyed the least of a relative liberalization of the social, economic and political life in the USSR since as an instrument of official propaganda it was meant to contribute above all to raise Soviet citizens' support for Soviet Union' domestic and international policies.

The article also argues that the measures regarding the press, being implemented without taking into account the possible side effects, had an adverse effect to the expected one: the increase of propaganda and organizational capacities, as well as economic efficiency of the press

Keywords: Moldavian SSR, print media, reforms, Khrushchev era.

Rezumat. Articolul analizează măsurile întreprinse de autoritățile de partid și sovietice (pe exemplul presei din RSSM) în domeniul presei periodice în contextul unui proces mai larg de reformare a societății sovietice inițiat de către Nikita Hrușciiov și constată că presa s-a bucurat cel mai puțin de liberalizarea relativă a vieții social-economice și politice din URSS, întrucât în calitate de instrument al propagandei oficiale, aceasta era chemată să contribuie mai presus de toate la ridicarea conștiinței politice a populației sovietice în sensul sprijinirii necondiționate a politicii partidului și statului sovietic atât în problemele interne, cât și internaționale.

De asemenea, articolul evidențiază că măsurile în domeniul presei, fiind implementate fără o analiză serioasă asupra unor posibile efecte secundare, au avut un efect contrar rezultatelor scontate de consolidare a capacităților propagandistice și organizatorice, precum și eficientizare economică a activității presei, fapt ce va determina ulterior renunțarea la o parte dintre ele.

Cuvinte-cheie: RSS Moldovenească, presa periodică, reforme, perioada hrușciovistă.

La un deceniu de la încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, în condițiile existenței unor grave probleme interne de natură social-economică, a unui regim dictatorial ce presupunea absența oricăror drepturi și libertăți democratice și pericolului real de a face față unei noi conflagrații mondiale, în URSS se resimțea acut necesitatea unor politici și schimbări.

Deși anumite corective în domeniul politicii interne și externe staliniste au fost inițiate încă după moartea lui Stalin, anume la Congresul XX al PCUS a fost pus începutul unor transformări importante ce au permis inițierea unui proces mai larg de reformare a societății sovietice: stabilirea unui nou curs economic, inițierea procesului de restructurare a conștiinței politice și proclamarea trecerii de la războiul rece la politica coexistenței pașnice. Cel mai semnificativ eveniment l-a constituit totuși denunțarea de către Nikita Hrușciiov, în raportul intitulat eufemistic *Cu privire la cultul personalității și consecințele sale*, a crimelor săvârșite de Stalin, urmat de eforturile ulterioare de depășire a efectelor nefaste ale politicii acestuia.

Congresul a determinat anumite schimbări și în organizarea și funcționarea presei sovietice. Transformările au fost realizate în condițiile în care spre mijlocul anilor 1950 forța de impact a mijloacelor de informare în masă asupra populației începuse să slăbească. Acest lucru se explica nu doar prin natura dogmatică a publicațiilor, ci și prin faptul că instituțiile media de la acea vreme erau dominate de o serie de șabloane și stereotipuri [1].

Spre deosebire de alte domenii, presa a beneficiat totuși cel mai puțin de liberalizarea relativă a vieții social-economice și politice din URSS, întrucât, în calitate de instrument al propagandei politico-ideologice oficiale, era chemată, mai presus de toate, să contribuie la ridicarea conștiinței politice a populației sovietice în sensul sprijinirii necondiționate a politicii partidului și statului sovietic atât în problemele interne, cât și externe. În consecință, măsurile în domeniul mass-media nu au fost îndreptate, desigur, spre slăbirea reală a controlului ideologic. Ele au vizat mai cu seamă consolidarea capacităților propagandis-

tice, organizatorice și eficientizarea economică, în special a presei periodice.

Cele mai importante schimbări în activitatea presei periodice au fost legate de reîntoarcerea parțială la strategiile utilizate în anii 1930, care se bazaseră pe participarea largă a populației în activitatea mijloacelor de informare în masă, implementarea unor măsuri drastice de reducere a subvențiilor de stat pentru susținerea economico-financiară și eficientizarea activității acesteia, specializarea crescândă a publicațiilor periodice pe domenii, diversificarea tematicii abordate etc.

Mișcarea rabselkor [2] (mișcarea corespondenților muncitori și țărani) s-a dorit a reprezenta unul dintre cei mai importanți indici ai existenței jurnalismului popular-participativ în Uniunea Sovietică, menit să ateste legătura strânsă dintre guvernanți și mase. Concepută inițial drept un program educațional de masă, *mișcarea rabselkor* s-a transformat de-a lungul anilor 1930 într-un campion al politicilor de stat, pentru ca în a doua jumătate a anilor 1950 să se întreprindă tentative de reanimare a ideii unei antrenări autentice a populației în activitatea presei.

Astfel, către a doua jumătate a anilor 1950, sub egida organizațiilor de partid republicane, regionale sau raionale din URSS se desfășoară numeroase congrese și întâlniri ale corespondenților muncitori și țărani, au loc ședințe pan-unionale ale activului de creație al ziarelor centrale, devin frecvente *raidurile* și *posturile* corespondenților muncitori și țărani la întreprinderi și organizații economice. De asemenea, sunt deschise școli și seminare, organizate conferințe și mese rotunde pentru corespondenții muncitori și țărani pe lângă redacțiile ziarelor [3].

Cu toate acestea, inițial, multe dintre organizațiile de partid și redacțiile ziarelor preferau să nu îi implice prea mult în activitatea lor pe corespondenții muncitori și țărani, ba uneori chiar îi persecutau.

În consecință, la 30 august 1958, este adoptată hotărârea CC al PCUS „Cu privire la îmbunătățirea conducerii mișcării de masă a corespondenților muncitori și țărani ai presei sovietice”. Se dădeau, sub formă de „ordin” oficial, indicații clare tuturor organizațiilor de partid din URSS să înființeze cursuri de instruire pentru corespondenții din rândul muncitorilor și țăranilor, să le ofere celor mai buni dintre ei un serviciu în cadrul ziarelor și să organizeze întâlniri cu aceștia în cadrul fabricilor și uzinelor, precum și colhozurilor pentru a le explica în ce consta munca *rabselkor*-ilor. Totodată, conducătorilor de partid locali li se cerea să încurajeze trimiterea de scrisori la redacții, iar jurnaliștilor – să caute contribuții din partea celor care veneau din afara presei [4].

Conform aceleiași hotărâri, revista *Рабоче-крестьянский корреспондент* urma să aibă drept sarcină de bază popularizarea celor mai bune practici și reflectarea multilaterală a problemelor stringente și sarcinilor de viitor ale mișcării *rabselkor*, iar Uniunea Jurnaliștilor din URSS trebuia să disemineze experiența lucrului de masă al ziarelor și revistelor și să ajute la punerea în aplicare de către organizațiile de partid a procesului de instruire a corespondenților muncitori și țărani [5]. Ca rezultat, doi ani mai târziu, în 1960, numărul membrilor *mișcării rabselkor* va depăși cinci milioane de oameni.

În urma indicațiilor venite de la Centru, în RSSM a avut loc între 27 și 28 mai 1958 „primul congres al corespondenților muncitori și țărani din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească”, la care au participat aproximativ 500 de delegați.

Secretarul CC al PC(b)M, Z. T. Serdiuc, și-a început discursul de deschidere prin a le reaminti participanților: „corespondenții muncitori și țărani... au fost, sunt și vor fi ajutori credincioși ai Partidului Comunist, luptători neobosiți pentru punerea în aplicare a ideilor leniniste nemuritoare și politicii înțelepte a partidului și guvernului sovietic” și că importanța lor reieșea din „munca altruistă pe care o depuneau în cadrul întreprinderilor industriale, șantierelor de construcții, colhozurilor și sovhozurilor, școlilor și instituțiilor culturale”, dar depindea și de participarea activă pe paginile presei sovietice [6].

În continuare, după laudarea eforturilor depuse de corespondenții muncitori și țărani în lupta pentru îndeplinirea și supraîndeplinirea planurilor agricole ale cincinalelor în scopul creșterii recoltei agricole și producției produselor animaliere, fapt ce contribuia la ajungerea din urmă și depășirea într-un timp cât mai scurt de către poporul sovietic a Statelor Unite ale Americii „în ceea ce privește producția de carne, lapte, unt pe cap de locuitor” [7], secretarul CC al PC(b)M a ținut să reamintească sarcinile concrete puse în fața acestora de către partid: „prin exemplul personal de muncă și cu ajutorul cuvântului tipărit să susțină tot ce este nou și avansat, să popularizeze pe larg experiența valoroasă și realizările inovatorilor în domeniul industriei și agriculturii, să detalieze noile rezerve de creștere a producției, să desfășoare în presă o critică îndrăznească, bolșevică, principială și la subiect a neajunsurilor în domeniile agricol și cultural” [8].

În discursul său de la congres, redactorul ziarului raional din Brătușani va da drept exemplu de succes în munca de cooptare a oamenilor muncii în calitate de corespondenți propriul ziar [9], laudându-se în fața delegaților congresului cu o creștere considerabilă

a numărului de scrisori la redacție (în comparație cu anul 1956, numărul anual de scrisori se ridicase de la 372 la 3008 deja către 1957, iar către luna mai a anului 1958, redacția primise deja 1396, dintre care publicase aproximativ 80 la sută) și, respectiv, a corespondenților de la sate (numărul acestora se ridicase la 219 persoane în anul 1958).

Și redactorul ziarului *Moldova Socialistă*, organ de presă al Partidului Comunist din Moldova, P. Darienco, a menționat în discursul său creșterea apreciabilă a numărului de scrisori parvenite la redacție, arătând că, dacă în 1953, s-au înregistrat 6 697 de scrisori, atunci, către anul 1957, numărul acestora se ridicase la peste 10 mii [10].

Un aspect asupra cărora s-a oprit o bună parte dintre oratori, în vederea confirmării existenței unei „democrații veritabile” în URSS, a fost rolul deosebit pe care îl aveau corespondenții muncitori și țărani în depistarea și criticarea dură a abuzurilor și nedreptăților comise la nivelul autorităților locale. Astfel, redactorul ziarului *Советская Молдавия*, Golubițchi, aducea drept exemple publicarea pe paginile ziarului a scrisorii „Cum s-au distribuit apartamentele la combinatul de mobilă” (în care corespondenții-muncitori denunțaseră faptul că doar personalul administrativ primise apartamente în casa nou-construită a întreprinderii) și eforturile depuse de redacție, inclusiv prin publicarea articolului „În apărarea corespondentului sătesc”, în vederea eliberării corespondentului sătesc din Vertiușani, care pentru criticarea neajunsurilor din cadrul uniunii raionale a societăților de consum locale (*raipotrebsoiuz*), fusese condamnat la doi ani de închisoare [11].

În documentul final, sub forma unei adresări din partea Congresului către corespondenții muncitori și țărani din republică se reamintea rolul corespondenților în realizarea sarcinilor puse de partid în fața oamenilor muncii din RSSM, accentuându-se că existau posibilități nelimitate pentru desfășurarea multilaterală a mișcării *rabselkor* (către această perioadă în republică existau peste 150 de ziare, cu un tiraj singular de peste 600 de mii de exemplare) [12].

După cum se arăta tot aici, corespondenții muncitori și țărani erau chemați să se implice activ în elaborarea gazetelor de perete, să devină colaboratori permanenți ai ziarelor de tiraj (*многотиражки* – n.n.), raionale, orașenești și republicane, revistelor și radioului (...) în vederea sprijinirii eficiente a organizațiilor de partid „în lupta pentru progresul tehnic, depășirea osificării, înapoierii și diseminării noului, progresivului etc.” [13].

Către finele anilor 1950 – prima jumătate a anilor 1960, se profilează tendința de a completa personalul

ziarelor pe seama angajaților voluntari (mai ales în cadrul *secțiilor propagandă și agitație*, dar și *secțiilor industrie, transport și construcții*), a căror activitate nu era remunerată.

Rezoluția CC al PCUS „Cu privire la dezvoltarea în continuare a voluntariatului în cadrul presei și radioului sovietice”, adoptată la 28 iunie 1960, venea în continuarea hotărârii din 1958 și trebuia să contribuie esențial la consolidarea *mișcării rabselkor* în URSS. După cum se arăta în documentul respectiv, antrenarea muncitorilor, țăranilor, reprezentanților intelectualității în activitatea ziarelor, revistelor, radioului și televiziunii s-a dovedit a fi un mijloc important de îmbunătățire a presei și televiziunii sovietice. „CC al PCUS a aprobat practica înființării secțiilor netitulare (*нештатные отделы* – n.n.) în cadrul redacțiilor ziarelor, revistelor, radioului și televiziunii, a consiliilor corespondenților muncitori și țărani și de autori în cadrul secțiilor și redacțiilor, care urmau să activeze strict pe bază de voluntariat [14]. Rezoluția recomanda cu insistență organelor de partid din întreaga țară includerea în componența colegiilor de redacție ale ziarelor și revistelor, comitetelor și redacțiilor radioului și televiziunii, în calitate de membri independenți, „a muncitorilor și colhoznicilor de frunte, reprezentanților intelectualității, organizațiilor de partid, sovietice, sindicale și comsomoliste” [15]. Acest lucru urma, în concepția organelor de partid, să atragă cititorii în activitățile mass-media și să asigure formarea unei legături strânse între jurnaliștii profesioniști și cititori/audiență.

Un accent important s-a pus în cadrul aceluiași document pe necesitatea organizării de către comitetele centrale ale partidelor comuniste din republicile unionale și conducerea Uniunii Jurnaliștilor din URSS, la nivel local, fără întreruperi de la locul de muncă, a seminarelor pentru șefii și angajații voluntari ai secțiilor redacțiilor, membrii independenți ai colegiilor de redacție și consiliilor corespondenților muncitori și țărani ale ziarelor și revistelor, radioului și televiziunii [16].

Organele de partid și sovietice din republică au purces imediat la executarea indicațiilor venite de la Centru. Pe parcursul anului 1960, către sectorul presă al secției propagandă și agitație a CC al PC(b)M fuseseră trimise numeroase rapoarte din orașele și raioanele republicii privind înființarea secțiilor netitulare în cadrul ziarelor locale. Cele mai multe dintre secțiile nou-înființate erau în domeniul propagandei și agitației și cel al industriei [17]. Numărul personalului varia, de regulă, de la cinci la zece persoane și era format din activiști de partid (directori de școli, profesori, instructori ai comitetelor raionale de par-

tid, pensionari-propagandiști, angajați ai comitetelor raionale de komsomol, cu studii medii sau superioare și experiență de activitate practică) [18].

Totuși, în majoritatea cazurilor, din cauza lipsei remunerării materiale, dar și a curenților în pregătirea membrilor voluntari, secțiile respective nu erau de un real ajutor, redacțiile ziarelor, mai ales locale, fiind nevoite să le „împingă din urmă” și să sugereze tematicile ce trebuiau abordate.

Având în vedere faptul că majoritatea periodicelor din URSS lucrau în pierdere, statul fiind nevoit să ofere un sprijin financiar important pentru a le asigura activitatea, după venirea lui Hrușciov s-au inițiat măsuri de redresare a situației. Printre acestea se numărau desființarea publicațiilor cu impact mic sau cheltuieli prea mari, înființarea unor publicații mixte (de ex. ziare orășenești-raionale) sau a unor instituții media care reprezentau mai multe unități administrativ-teritoriale (ziare interraionale), promovarea abonării individuale în locul celei pe departamente (*ведомственная подписка* – n.n.) etc.

În RSSM cele mai multe probleme, începând cu calitatea și terminând cu cheltuielile financiare, existau în cazul ziarelor de tiraj și celor raionale. În urma indicațiilor venite de la secretariatul CC al PCUS, la 20 noiembrie 1958, autoritățile locale au trebuit să întreprindă o serie de măsuri în vederea eficientizării activității și reducerii cheltuielilor de întreținere a publicațiilor periodice din republică.

Într-o notă de răspuns, din 23 ianuarie 1959, Biroul CC al PC(b)M aducea la cunoștință că pe moment subvenția de stat alocată pentru editarea ziarelor și revistelor din RSSM sub egida *Partizdat*-ului CC al PC(b)M constituia 4 mil. ruble anual, iar măsurile preconizate în vederea reducerii pierderilor suportate de publicațiile periodice și renunțării la subvenția de stat pentru presă erau următoarele [19]:

- desființarea ziarului republican *Colhoznicul Moldovei* și compensarea acestui lucru printr-o reflectare mai largă a problemelor agriculturii în „limba moldovenească” în ziarul *Moldova socialistă*. Tirajul de 50 de mii de exemplare al publicației *Colhoznicul Moldovei* urma să fie transmis *Moldovei socialiste*; în urma desființării ziarului respectiv, alocația anuală din buget urma să scadă cu 300 de mii de ruble, iar transmiterea tirajului său ziarului *Moldova socialistă* urma să aducă editurii un venit de până la 1 mil. 990 de mii de ruble.

- ziarele de tineret *Tinerimea Moldovei* și *Молодежь Молдавии* urmau să apară pe viitor într-o singură ediție, cu text similar în limbile română și rusă; micșorarea personalului celor două redacții, a onorariului și altor cheltuieli trebuiau să permită scă-

derea alocației de la buget pentru ziarele de tineret cu 580 de mii de ruble;

- reorganizarea ziarului *Вечерний Кишинев* prin micșorarea dublă a formatului, reducerea periodicității (de la șase la cinci ori pe săptămână), reducerea personalului și onorariului etc. trebuia să determine scăderea cheltuielilor cu 730 de mii de ruble anual;

- desființarea revistelor *Блокнот агитатора* și *Коммунист Молдавии* (în cazul celei din urmă, se preconiza păstrarea doar a ediției de limba română), urma să permită micșorarea alocației guvernamentale cu 256 de mii de ruble;

- reducerea sumei onorariului, la 300 de ruble pentru un număr, în cazul ziarelor republicane, și la 2 000 de ruble, în cazul revistelor (pentru revista *Nistru* onorariul urma să scadă cu 20 000 ruble);

- dublarea, în paralel, a prețului de abonare la revista *Nistru* de la 2,5 ruble la 5 ruble pentru un număr, iar în cazul revistelor *Femeia Moldovei* și *Scânteia leninistă* – de la 1 rublă la 2 ruble pentru un număr, urma să contribuie la reducerea subvenției de stat cu un milion 352 de mii de ruble.

În consecință, după cum se arăta în document, subvenția de stat pentru publicațiile *Partizdat*-ului CC al PC(b)M avea să fie redusă cu cinci milioane 153 de mii de ruble, editura urmând, în loc să primească subvenție de stat, să aducă în bugetul de stat (sau de partid) un venit mai mare de un milion de ruble.

În ceea ce privește ziarele raionale și orășenești, în document se arăta că subvenția de stat pentru cele 40 de ziare raionale din RSSM constituise, în anul 1958, 9 030 mii ruble, iar pentru cele orășenești – 567 de mii de ruble, ajungându-se la un total de 9 647 de mii de ruble.

În vederea reducerii pierderilor înregistrate de acestea, se propunea ca ele să fie supuse unor măsuri de eficientizare a activității aplicate la nivelul ziarelor republicane (unificarea ziarelor orășenești și raionale; reducerea la maxim a personalului; micșorarea onorariului existent etc.), fapt care trebuia să reducă subvenția de stat pentru publicarea ziarelor orășenești și raionale cu aproximativ 2 mil. de ruble [20]:

Astfel, în urma deciziilor luate de către organele de partid și de stat din republică în vederea eficientizării și lichidării pierderilor financiare legate de activitatea presei, către finele anului 1959, suma totală a economiilor obținute trebuia să constituie 2 mil. 699 de mii de ruble [21].

Din informațiile trimise secției propagandă și agitație a CC al PCUS în septembrie a aceluiași an, constatăm că spre începutul anului 1960 în republică se editau la nivel local trei ziare unificate (orășenești și raionale), care apăreau pe un format de ½ din cel al

ziarului *Правда*, de trei ori pe săptămână, aveau patru pagini și un onorariu de 300 de ruble [22]. În ceea ce privește numărul, se arată că ziarul *Comunistul* din Bălți avea un tiraj comun de 6000 de exemplare, dintre care: 1100 apăreau în limba română, iar 4900 – în limba rusă; ziarul *Biruința* din Bender avea un tiraj comun de 5500 de exemplare, dintre care: 1485 apăreau în limba română, iar 4015 – în limba rusă; ziarul *Днестровская правда* din Tiraspol avea un tiraj comun de 7000 de exemplare, dintre care: 800 apăreau în limba română, iar 6200 – în limba rusă. Personalul ziarelor unificate ajungea la 16 persoane.

Referitor la ziarele raionale, se arată că numărul acestora se redusese la 32 și că nu exista încă niciunul interraional. Ziarele raionale apăreau pe 4 pagini, de trei ori pe săptămână, pe un format de $\frac{1}{2}$ din formatul *Pravdei* și cu un onorariu de 200 de ruble pentru un număr. Optsprezece dintre ziarele raionale apăreau în limbile română și rusă. Cel mai mare tiraj singular în cazul lor ajungea la 4500 de exemplare (ziarul *Drumul socialist* din raionul Râbnîța), iar personalul – la 9 persoane (cu excepția celor care apăreau în două limbi, unde se adăuga funcția de traducător).

Deși înființarea ziarelor unificate asigura economisirea mijloacelor alocate de către stat, se iveau alte probleme care afectau calitatea conținutului acestora. Relevantă în acest sens este scrisoarea redactorului ziarului *Днестровская правда* din Tiraspol către secretarul CC al PC(b)M, din martie 1960, în care se arătau condițiile mult mai complicate în care trebuiau să activeze după unificarea ziarelor orășenesc și raional angajații redacției [23]: numai în oraș existau peste o sută de întreprinderi industriale, de construcții și transport, instituții de învățământ și medicale, la acest lucru adăugându-se necesitatea de a vizita colhozurile raionului, unele dintre care se aflau la distanțe mai mari de 40-50 km.

Cu toate că în presa centrală, încă din momentul venirii la conducere a lui Hrușciiov, s-a pus un accent important pe necesitatea creșterii numărului de abonați individuali la presa periodică și a reducerii numărului abonamentelor pentru departamentele instituțiilor de stat [24], în RSSM organizațiile de partid au trecut la măsuri reale în acest sens abia către finele anului 1962.

Motivele invocate în sprijinul acestei măsuri le constituiau, pe de o parte, scăderea considerabilă a accesului cetățenilor la ziarele și revistele care îi interesau în legătură cu numărul mare de publicații periodice comandate în baza abonamentelor departamentale, iar, pe de altă parte, arătându-se, de fapt, cauza reală, cheltuielile enorme din contul statului pentru

abonamentele destinate unor numeroase departamente, instituții publice, funcționari de stat etc. [25]. Spre exemplu, în RSSM, în 1962, din bani publici fuseseră achitate peste 20 la sută din totalul de ziare și reviste, ceea ce echivala cu suma de 834 de mii de ruble.

În vederea remedierii situației, Biroul CC al PC(b)M preconiza mai multe măsuri, printre care [26]:

1. obligarea organelor *Soiuzpecati* de a desfășura pe viitor difuzarea presei periodice în baza abonamentelor individuale; interzicerea abonării din contul statului la periodice și la alte genuri de literatură pentru persoane individuale, indiferent de serviciu;

2. abonarea la periodice din contul alocărilor bugetare și mijloacelor organizațiilor publice urma să fie permisă doar în cazul:

a) cluburilor, bibliotecilor, cabinetelor de instruire politică, cinematografele, caselor de lectură (*избы-читальни* – n.n.), „ungherașelor roșii”, vitrinelor, căminelor, întreprinderilor de deservire socială și culturală (cafenele, frizerii, ateliere) și altor locuri de lectură publică [27];

b) ministerelor, departamentelor și organizațiilor republicane, orășenești și raionale, redacțiilor ziarelor și revistelor, întreprinderilor, instituțiilor științifice și de învățământ (însă doar la periodicele care corespundeau nemijlocit profilului organizațiilor în cauză și într-un număr strict limitat).

3. obligarea comisiilor de audit ale organelor de partid și altor organizații sociale, Comisiei controlului de stat a Consiliului de Miniștri ai RSSM, organelor financiare, precum și altor organe de control, să se ghideze strict de hotărârea în cauză, iar cheltuielile publice nejustificate pentru abonarea la ziare și reviste să fie puse pe contul persoanelor care au încălcat hotărârea dată.

Pe lângă măsurile menționate, în prima jumătate a anului 1962 s-a decis desființarea ziarelor raionale, în locul lor procedându-se la înființarea ziarelor interraionale. Astfel, către 1 septembrie 1962, în RSSM existau următoarele ziare interraionale: *Scânteia* (Bălți), *Drapelul leninist* (Bender), *Leninistul* (Brătușeni), *Calea spre comunism* (Cahul), *Drapelul leninist* (Bender), *Zorii* (Călărași), *Satul colhoznic* (Căușeni), *Zorii Moldovei* (Comrat), *Zorii comunismului* (Cotovsc), *Drapelul victoriei* (Criuleni), *Drumul leninist* (Lazo), *Drapelul comunismului* (Leova), *Farul nistrean* (Râbnîța), *Pravda* (Ungheni), *Drapelul roșu* (Florești), *Tribuna* (Otaci) [28].

Activitatea acestora, menită, pe lângă eficientizarea financiară a cheltuielilor, să contribuie la creșterea profesionalismului celor care le editau, nu se ridica totuși nici pe departe la nivelul așteptărilor organelor

de partid. Astfel, într-o recenzie la adresa ziarului interraional *Zorii comunismului* (ziarul, înființat la 28 aprilie 1962, reprezenta raioanele Cotovsc și Cimișlia) [29], realizată de către instructorii secției propagandă și agitație a CC al PC(b)M, erau enumerate o serie de neajunsuri: materiale cu un conținut ideologic slab și plictisitor; lipsa reflectării pe paginile ziarului a unor probleme esențiale din activitatea de producție a colhozurilor și sovhozurilor din raioanele respective; articolele de autor inserate aparțineau, de regulă, unor funcționari de rang înalt din raion și se bazau, în mare parte, pe criticarea neajunsurilor subalternilor; cea mai gravă însă era lipsa de coerență în activitatea redacției și conducerea iresponsabilă a redactorului. Se reproșa faptul că esența restructurării și creării noului tip de ziar nu a fost înțeleasă de către angajați, aceștia din urmă fiind incapabili să priceapă că de la ei se cerea să se lucreze „pe nou” și în „condiții noi” [30].

În timp ce ziarele raionale au fost desființate, numărul celor de tiraj nu era restricționat cu rigurozitate, ci din contra – era încurajat. Totuși, organele de partid erau de părerea că, deși necesară, având în vedere capacitatea ridicată de impact a acestora, creșterea numărului categoriei respective de ziar nu trebuia să se facă cu orice preț, neglijându-se condițiile și realitățile concrete. Dorința de a asigura neapărat orice colhoz cu un ziar propriu făcea ca deseori să nu fie luate în calcul capacitățile reale în ceea ce privește baza poligrafică, hârtia sau specialiștii de care era nevoie pentru a asigura funcționarea corespunzătoare a acestuia [31].

Politica de desființare a periodicelor nerentabile s-a răsfrânt asupra activității revistei *Nistru*. Astfel, în septembrie 1962, „în contextul măsurilor luate în vederea instituirii regimului de economie drastică și lichidării cheltuielilor iraționale pe toate sectoarele frontului cultural”, redactorul revistei (B. Istru) și președintele conducerii Uniunii Scriitorilor din Moldova (I. C. Ciobanu) au adresat secretarului CC al PC(b)M o notă în care se pronunțau pentru desființarea ediției de limbă rusă a revistei. Potrivit argumentelor aduse, editarea acesteia nu mai era justificată, întrucât „constitua o povară financiară într-un moment în care mijloacele statului trebuiau alocate spre treburi cu mult mai importante”. Printre motivele care determinaseră decizia se indica faptul că organizația scriitorilor din republică nu asigura din punct de vedere cantitativ și calitativ portofoliul de redacție necesar apariției lunare a ediției de limbă rusă, dar și pentru că, în ciuda eforturilor de difuzare, tirajul revistei abia dacă ajungea la 1 950 de exemplare, lucru explicabil în condițiile concurenței serioase pe care o creau alte publicații literar-artistice de limbă rusă din URSS (*Знамя, Октябрь, Звезда, Нева*). În urma lichidării

revistei, trebuia să rezulte o economisire a resurselor statului în valoare de 36 950 ruble anual [32].

Totuși, două luni mai târziu, în vederea remedierii situației după desființarea ediției de limbă rusă, conducerea Uniunii Scriitorilor și biroul de partid al Uniunii Scriitorilor din RSSM se vor adresa Prezidiului CC al PC(b)M în vederea „rezolvării pozitive” a problemei înființării pe lângă ziarul *Советская Молдавия* a unui săptămânal literar. Acesta urma să aducă la cunoștința cititorilor operele scriitorilor de limbă rusă și cele mai bune creații ale literaturii naționale, să descrie activitatea de creație a teatrelor, compozitorilor, pictorilor, lucrătorilor din cinematografie și, în același timp, să constituie o publicație rentabilă, fără a necesita subvenții de stat.

Tot aici se cerea insistent revizuirea și rezolvarea pozitivă a problemei reorganizării ziarului *Cultura Moldovei* în săptămânal și cumulării funcțiilor de organ al Ministerelor Educației și Culturii și a Uniunii Scriitorilor, fapt ce nu ar fi generat cheltuieli suplimentare, dar ar fi avut în schimb o serie de avantaje.

Dintr-un document trimis de către secretarul CC al PC(b)M către CC al PCUS la 19 septembrie 1962 aflăm că pe lângă ziarele interraionale și orășenești existau 102 secții netitulare, în cadrul cărora activau în jur de 600 de persoane, iar pe lângă ziarele republicane *Moldova socialistă* și *Советская Молдавия* activau 250 de corespondenți voluntari. La finalul documentului se dădea numărul total al comuniștilor implicați pe bază de voluntariat în activitățile din cadrul aparatelor de partid din RSSM, acesta ridicându-se la 4 384 de persoane [34].

Politica de economie drastică a continuat și de-a lungul anului 1963. Astfel, în aprilie 1963, din cauza nerentabilității (ziarul nu recupera decât 50% din investițiile necesare asigurării funcționării sale), și-a încetat existența și unul dintre ziarele orășenești *Победа* – organul comitetului orășenesc și al consiliului de deputați din Bender [35].

Odată cu înlăturarea lui Hrușciiov de la putere, o bună parte dintre măsurile inițiate în domeniul presei vor fi abandonate, revenindu-se la situația anterioară (spre exemplu, revenirea la ziarele raionale va avea loc deja din 1964 etc.)

Din câte vedem, măsurile întreprinse de către autoritățile de partid și sovietice din RSSM la finele anilor 1950 – începutul anilor 1960 în domeniul presei periodice (lucru valabil, de fapt, la nivelul întregii Uniuni Sovietice), fiind realizate fără o analiză logică asupra efectelor secundare posibile, au determinat în mare măsură opusul a ceea ce se urmărise inițial: consolidarea capacităților propagandistice și organizatorice ale presei și eficientizarea economică a activității sale.

BIBLIOGRAFIE ȘI NOTE

1. Овсепян Р.П. История новейшей отечественной журналистики (учебное пособие). Под редакцией Я.Н. Засурского. М., Изд-во МГУ, 1999. Глава 6. Печать, телевидение и радио второй половины 50-х – середины 80-х гг. http://evartist.narod.ru/text/58.htm#_top. Accesat: 10.01.2016.

2. Mișcarea rabselkor (rabselkor era denumirea comună a corespondenților muncitori și țărani) presupunea participarea maselor largi de oameni ai muncii în rezolvarea problemelor din societate prin intermediul ieșirilor în presa, radioul și televiziunea sovietice, fiind considerată una dintre cele mai eficiente manifestări de activism politic și muncă ale poporului sovietic.

3. Советская печать, сентябрь, 1958, с. 1-2.

4. Советская печать в документах. Москва. Гос. изд-во полит. лит-ры. 1961, с. 200-203.

5. Советская печать, сентябрь, 1958, с. 1-2.

6. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova (în continuare: AOSPRM), fond 51, inventar 18, dosar 166, fila 1.

7. *Ibidem*, fila 2.

8. *Ibidem*, fila 3.

9. *Ibidem*, file 11-15.

10. *Ibidem*, fila 47.

11. *Ibidem*, file 139-140.

12. *Ibidem*, file 178-180.

13. *Ibidem*, fila 181.

14. Советская печать, июль 1960, с. 1.

15. *Ibidem*.

16. *Ibidem*.

17. Spre exemplu, ziarul raional din Drochia „Знамя победы” informa în mai 1960 sectorul presă al CC al PC(b)M despre înființarea a două secții netitulare (în afara statelor de funcții): de propagandă și agitație și de industrie, transport și construcții, iar ziarul *Steagul roșu* din Soroca informa despre înființarea, pe lângă secția propagandă și agitație, a secțiilor cultură și școli și industrie.

18. AOSPRM, fond 51, inv. 20, dosar 214, file 19-25.

19. *Idem*, inv. 19, dosar 169, fila 6.

20. *Ibidem*, file 7-8.

21. *Idem*, inv. 20, dosar 92, file 2-7.

22. *Ibidem*, dosar 96, file 105-108.

23. *Ibidem*, inv. 20, dosar 214, fila 9.

24. Советская печать, октябрь, 1956, nr. 10, с. 4.

25. AOSPRM, fond 51, inv. 22, dosar 17, file 9-10.

26. *Ibidem*.

27. În acest scop, Consiliul de Miniștri al RSS Moldovenești, Ministerul Culturii al RSSM, Consiliul moldovenesc al uniunilor profesionale, secția propagandă și agitație a CC al PC(b)M aveau sarcina de a stabili, în termen de o lună, pentru fiecare grup de biblioteci, case de citit, cluburi și alte locuri de lectură publică, lista periodicelor permisă acestora spre abonare, precum și minimumul de mijloace alocate în acest scop.

28. AOSPRM, fond 51, inv. 22, dosar 214, fila 74.

29. *Ibidem*, file 57-60.

30. *Ibidem*.

31. Советская печать, август 1957, с. 8.

32. AOSPRM, fond 51, inv. 22, dosar 214, file 112-114.

33. *Idem*, inv. 22, dosar 180, fila 74.

34. *Idem*, inv. 23, dosar 237, file 84.

Ion Bolocan. *Mama*, 1987, bronz, 26,5 cm × 8,5 cm × 6,5 cm